

BALASSI JÁNOS
BOROSZLÓI SÍREMLÉKE (1602)

Balassi János ága Balassi Bálintnak Dobó Krisztinától született fiában, Jánosban halt ki. Balassi Bálint halálakor fia, János még csak nyolc és fél esztendőes gyermek volt. Az 1594-es jezsuita évkönyv írója szerint a költő levelet írt Mátyás főhercegnek, hogy gondoskodjék fia neveltetéséről, akit a Jézus Társaság iskolájába szánt. Levelét Dobokay Sándorra bízta. Akarata azonban nem teljesült. Húgai a fiút Boroszlóba küldték, protestáns iskolába. 1601-es végrendeletében Dobó Ferenc egész vagyonát Balassi Jánoskára hagyta. Budai Ferenc *Polgári lexikonában* ezeket írja 1804-ben: „[Balassi Bálint] született nyelvén kívül deákul, olaszul és lengyelül beszélt. Felesége a híres Dobó István leánya, Kristina volt, kitől János nevű fia maradt; de aki Boroszlóba menvén tanulás kedvéért, ugyan ott tizenhat esztendőes korában megholt 1601. eszt. 18. Dec. és a Szent Magdolna templomában temetődött 1602. eszt. 14. Mart. a nagy oltár napkeleti oldala felől, ahol hihető, még ma is megvan az ő márvány koporsóköve, a rajta lévő felülírással, mellyet oda Dobó Ferenc tétetett; legalább ép volt az, ez előtt még hatvan esztendővel.” Budai Ferenc Bod Pétertől vette adatait, aki 1743-ban Boroszlóban járván az epitáfiumot lemásolta, majd a *Hungarus Tymbaules* című könyvében 1764-ben közzétette.* Bod Pétert megelőzően Johannes Sina-pius, a sziléziai Lignitz (Legnica) gimnáziumának rektora, *Schlesischer Curiositäten [...]* című könyvében már 1720-ban közölte a síremlék feliratát, ám erre csak Bél Mátyás figyelt föl, s 1742-es *Notitiájában* jegyzetben utalt rá: „Extat hodieque, Iohannis huius Epitaphium, Wratislawiae, in aede Magdalenea, prope ad baptisterium. Vide Iohannis Sinapii Curiositatum Silesiacarum, Partem I. p. 220. seq.” Sinapiusnál: „Freiherr von Balassa. Die Freiherren von Balassa sind Ungarischer Extraction, von deren Stamm und Meriten folgendes Grabmal, so in der Kirche zu S. Mariae Magdal. in Breßlau, an der Wand nahe beim Taufesteine besindlich, ein mehrers vorstellte.” A *Notitia* Balassi-családfáján, Sinapius alapján, ez olvasható: „Johannes VII. moritur Vratislaviae, studiorum caussa illic moratus, anno 1601. d. 16. Decemb.” 1840-ben Gyurikovits György is kiadta a szöveget a Tudományos Gyűjteményben. A kőtábla helyét ő pontosabban határozta meg: „[...] tetemei a Szent Magdolna templomában nyúgosznak, ahol a nagy oltár napkeleti oldala felől, a keresztelő edényhez közel lévő kőfalon még ma is megvan az ő fényes márvány koporsóköve [...]”

Balassi János síremlékének külsejét német művészettörténészek írták le, még a múlt század végén, majd közvetlenül a II. világháború előtt. A Mária Magdolna-templom 1945-ben kitégett, és az 1960-as évekig romokban hevert, berendezése pedig nagyrészt elpusztult. A síremlék azonban szerencsésen megmaradt, és ma is eredeti helyén van, a déli templomhajó végénél lévő két oldalkápolna között, a keresztelő medence közelében.**

* Kéziratossá egyháztörténetében ettől némileg eltérő szöveget közöl.

** Wiesława Staniszevska gépiratos műemlékleírását Dukkon Ágnes juttatta el hozzám, aki kéresemre 1994 júliusában a templomban járt, s tudatta velem, hogy a síremlék megvan. Utóbb Galavics Gézától megtudtam, hogy ő már korábban hozzájutott a síremlék 1991-ben készült fotójához.

Az epitáfium azonban nem maradt teljesen ép, szövege sok helyütt olvashatatlan a ráakódott koromtól. A restaurálásra szoruló műalkotást a lengyelek először 1962-ben regisztrálták, majd 1991 szeptemberében újra foglalkoztak vele, ám magyar vonatkozásáról eddig nem volt tudomásuk. Amint a német és lengyel leírásokból is sejthető volt: a síremlék valódi késő reneszánsz (vagy manierista) mestermű. Mérete 3,25 x 1,90 méter, anyaga márvány. A 34 soros feliratú, nagyméretű táblát kétoldalt egy-egy szárnyas angyalalak fogja közre. A tábla kerete fölött két puttó tartja a Balassi család címerét (bőlényfej, félhold és csillag), amely sajnos megsérült 1945-ben. Alul, a táblát tartó konzolok közt, fekvő ovális keretben, a feliratnak a temetésre vonatkozó mondata olvasható.

Az epitáfium valószínűsíthető szövegét csak Sinapius, Bod Péter és Gyurikovics leírásának egybevetésével lehet megállapítani. Mindhárman apróbb hibákat ejthettek a másolás közben. Ilyen hiba észlelhető a Balassi Ferenc felderítő portyájára utaló „in conflictu speculari” kifejezésben, ahol náluk a „speculari” szó helyett ezek a változatok állnak: „Speciali–Spean–Strigon”. A sírfelirat érdekessége az, hogy idegen földön lévén, a Balassi család történetét is röviden elmondja. Meglepő, hogy Balassi Bálintról kevesebb szó esik, mint öccséről. A rekonstruált szöveg a rövidítések feloldásával a következő:

IN MEMORIAM PERENNEM OBITUS

Generosi ac magnifici Joannis Balassa liberi baronis de Gyarmat, patre Valentino, avo Joanne quondam Balassa, olim supremo comitatus comite et capitaneo Veteris Zoliensis ac consiliario Sacrae Caesareae et Regiae Majestatis, matre illustrissima et magnifica olim domina Christina Dobo, filia illustrissimi ac spectabilis magnificique quondam domini Stephani Dobo de Ruzka, alias vajvodae Regni Transylvaniae, et comitis Sicularum ac comitatus Bars: nec non amissae jam pridem arcis Agriensis, tunc memorabili obsidione Turcica invicti conservatoris, et supremi capitanei. Ejusdemque Sacrae Caesareae et Regiae Majestatis consilarii, nati. Cujus antiquissima prosapia paterna Hungarica de gente anno a Christo nato 1229 potissimum heroica virtute militari ad fastigium baronatus evecta, successiveque per omnem posteritatem regio ducatus, vajvodatus, comitum, aliorumque officiorum, et honorum dignitatibus Regni Hungariae florentis paterno et materno sanguine, magnifice semper et in hunc usque diem crescente, aucta, et dilatata est. Id ipsum multis quoque privilegiis, privatis annalibusque sive historiis Regni Hungariae et divorum regum testimoniiis testantibus, patreque eiusdem Valentino in arcis Strigoniensis oppugnatione, fratreque ipsius germano Francisco, alias arcis Tokay militum praesidiariorum Ungaricorum et certi exercitus campestris, dictae Sacri Romani Imperii Regiaeque Majestatis capitaneo in conflictu speculari cum potentissimo Tartarorum chamo commisso eodem anno 1594, sub praecedentibus regni bellorum anfractibus, et praeliis pro gloria Dei, aris et focus patriae, dulcique posteritate, atque tota ipsa christianitate fortiter dimicantibus: Ipsisque solo praefato Joanne herede post sese virtutis paternae et avitae sectatore relicto. Et eodem ipsoque Joanne aetatis suae anno XVI. effluxo, studiorum et linguarum perdiscendarum causa in hanc urbem translato XVIII. Decembris anni MDCl. fatis cedente, ad patres transmigrantibus. Illustrissimus, spectabilis ac magnificus dominus Franciscus Dobo de Ruzka liber baro civitatis muratae et arcium Sarospatak, Leva, Zerednie, Lednicze &c. comes comitatus Bars praedicti, et aliasque generalis capitaneus, partium Regni Hungariae inferiorum cis Danubianarum ac consiliarius Sacrae Caesareae et Regiae Majestatis; filius praefati quondam domini Stephani Dobo, olim vajvodae Transylvaniae filius, etcet. Defuncto Joanni Balassa nepoti suo ex dicta sorore charissimo, moestus propriis expensis amoris ergo hoc monumentum fieri et poni curavit I. Septembris anno 1602. – Sepultus XIV. Martii, anno MDCII. sub vicino lapide. No. I.